

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Inclusieve Illusie: en de beperkingen van het Nederlandse beleid

Nordkamp, E.; Mausolf, L.

Citation

Nordkamp, E., & Mausolf, L. (2021). Inclusieve Illusie: en de beperkingen van het Nederlandse beleid. *Bestuurskundige Berichten*, 36(2), 12-15. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3212673>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3212673>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Inclusieve Illusie

En de beperkingen van het Nederlandse beleid

Emma Nordkamp

Laura Mausolf

&

‘Iedereen is anders en bijzonder, maar het valt niet altijd op.’

Op beleidsmakers rust een belangrijke taak: het opstellen van passend beleid welke de behoeftes van de burgers en de samenleving representeren en beschermen, en dat is niet altijd even makkelijk. In dit artikel verkennen we relatief onbekende (beleids)onderwerpen die in de Nederlandse samenleving spelen: genderidentiteit, polyamorie en meerouderschap. Op basis van interviews en onderzoek bekijken wij de mate waarin ons huidige beleid voldoende tegemoetkomt aan behoeftes van de burger, en de rol die wij als bestuurskundigen spelen in het opstellen van representatief en functioneel beleid. Wij spreken hierover Isabeau Jensen, bekend van ‘De Polyam Podcast’, senior projectleider bij de Nationale Jeugdraad en betrokken bij diverse LHBTQIA+ initiatieven; Margot Kersing, oud-werkgroepdocent van Bestuurskunde aan Universiteit Leiden en nu werkzaam als promovendus aan de Erasmus Universiteit, wie zich identificeert als genderqueer transgender; en dr. Andrei Poama, universitair docent Filosofie bij Bestuurskunde aan Universiteit Leiden en vader in een meeroudergezin. Daarnaast ook dank aan Sara Coster van Meer dan Gewenst, een platform voor LHBTI+ personen met een kinderwens, voor haar hulp en advies bij het bronnenonderzoek.

Gender Identiteit

Iedereen heeft een genderidentiteit en voor de meeste mensen komt die overeen met hun sekse, ook wel cisgender genoemd. ‘Sekse’ (geslacht) refereert naar je geslacht en lichamelijke kenmerken. ‘Gender’ daarentegen gaat over gedrag, ideeën en verwachtingen met betrekking tot ‘mannelijkheid’ en ‘vrouwelijkheid’ in de samenleving. Iedereen denkt anders over gender en definieert het anders.¹

Als je niet (volledig) prettig voelt bij het gender wat hoort bij jouw geboortegeslacht, spreekt men van genderincongruentie, genderdysforie of transgender¹, dit is bijvoorbeeld het geval voor Isabeau en Margot.

De term ‘transgender’ is een paraplueterm. Het kan naar veel verschillende ervaringen verwijzen, zoals het gevoel dat je in het verkeerde lichaam bent geboren (transgenderisme), dat je geen vaste genderidentiteit hebt (non-binair, genderqueer, genderfluïde) of dat je over het algemeen geen genderidentiteit erkent (agender). Sinds 2016 zijn er genderneutrale voornaamwoorden gekozen, namelijk hen/hun of die/deze², hoewel dit binnen de community al eerder werd toegepast.

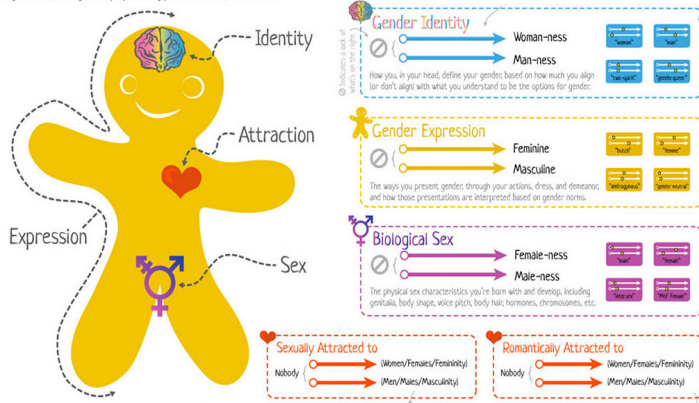
Alhoewel mensen zoals Isabeau en Margot zich niet identificeren als ‘man’ of ‘vrouw’, worden zij door een groot deel van het Nederlandse beleid wel getracht om hierin een keuze te maken. Dit, terwijl zij dus met geen van beide genders identificeren en hun non-binaire identiteit dus niet erkend wordt. Zoals Margot het verwoordt; *“je bestaat niet, je wordt compleet genegeerd”*. Waarom is het dan een probleem dat we in het huidige beleid vrijwel exclusief twee genders erkennen? *“Zodra je niet erkent dat iets bestaat, dan lijkt het alsof er ook geen probleem is, terwijl er wel degelijk problemen zijn”*, aldus Margot.

“Zodra je niet erkent dat iets bestaat, dan lijkt het alsof er ook geen probleem is, terwijl er wel degelijk problemen zijn”

Er zijn uiteenlopende situaties waarbij je als transgender persoon nadelen van het beleid ondervindt als je niet ‘binnen de binaire hokjes’ past. Zo geeft Margot een medisch voorbeeld: Transmannen met een baarmoeder worden niet automatisch opgeroepen voor bevolkingsonderzoeken voor vrouwen (denk bijvoorbeeld aan baarmoederhalskanker), terwijl zij nog wel de vrouwelijke sekse hebben.³ Maar naast medische kwesties, vertelt Margot ook over zaken zoals het vinden van een baan. Zoeken naar werk is heel anders voor iemand die transgender is, dan

The Genderbread Person v3.3

Gender is one of those things everyone thinks they understand, but most people don't. Like inception. Gender isn't binary. It's not either/or. In many cases it's both/and. A bit of this, a dash of that. This snazzy little guide is meant to be an appetizer for gender understanding. It's okay if you're hungry for more. In fact, that's the idea.

Bron: <https://www.publichealthpost.org/databyte/genderbread-person/>

voor een cisgender man of vrouw. Margot geeft aan bij vier uit de vijf sollicitaties niet serieus te worden genomen. Daarnaast vertellen de cijfers dat 20% van de transgender personen werkloos of arbeidsongeschikt is, terwijl dit cijfer rond de 10% en 11% ligt voor de totale beroepsbevolking.⁴

Er spelen ondertussen wel wat ontwikkelingen op het gebied van identificatiebewijzen. Er zijn nu vier mensen in Nederland met een X op het paspoort, waarvan één niet biologisch iemand met een intersekse conditie is, maar non-binair, aldus Isabeau. Vanaf 2024 is men niet meer verplicht geslacht aan te geven op ID-kaarten. Een derde, of zelfs vierde en vijfde optie naast 'man' of 'vrouw', zou Margot logischer vinden. Hoewel de optie om niets aan te geven voor Nederlandse ID-kaarten zal gelden, bestaat deze mogelijkheid niet voor paspoorten. Paspoorten vallen onder internationale regelgeving die op dit moment het onmogelijk maakt het geslacht aan te passen. Dit is wel een ingewikkeld, tijdrovend, intensief en kostbaar proces.

Men kan zich afvragen waarom de overheid überhaupt moet weten welk gender en/of geslacht we hebben. Een enkele situatie waarin Margot en Isabeau erkennen dat het handig is om te weten, is bijvoorbeeld bij medische kwesties. Dan is sekse van belang voor bijvoorbeeld hormoonhuishouding of het toedienen van medicijnen na een ongeluk.

Het feit dat in Nederland een transitie kan worden ondergaan is al heel wat. De berichtgeving van de media is de afgelopen jaren ook positiever, maar we zijn er nog niet. Zo heerst er veel angst onder de transgender community, iets waar een taak voor de overheid ligt, aldus Margot. Naast een wachttijd van bijna twee jaar voor een intake⁵, moet een trans persoon een jaar leven naar het geslacht waarnaar deze transitie wilt ondergaan voordat er een geslachtsveranderende operatie zal worden uitgevoerd. De kwetsbaarheid van transgender personen is het grootst wanneer zij zich kleden naar het geslacht waarmee diegene zich identificeert, voordat men fysiek transitie heeft gedaan en 'passable' is. Uit onderzoek is gebleken dat transgender personen dan ook eerder slachtoffer worden van geweld, legt Margot uit. Er zitten volgens Isabeau wel ambtenaren bij het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap die uit de 'community' (transgender, non-binair) komen. Het blijft echter moeilijk veranderingen door te voeren, gezien de relatief kleine groep mensen die dit aangaat.

Zie bronnenlijst op p. 55

Polyamorrie

Een ander fenomeen waarbij het in wetgeving spaak loopt is polyamorrie. Polyamorrie is een relatievorm waarbij meerdere mensen tegelijkertijd met elkaar in een relatie zijn en ook zelf andere relaties kunnen aangaan. De kern hierin is communicatie, openheid, eerlijkheid en toestemming van alle betrokkenen. De relaties hoeven niet per definitie seksueel van aard te zijn, maar zijn dat vaak wel. Polygamie is van toepassing als een persoon met meerdere personen trouwt, wat in de meeste landen, waaronder Nederland, verboden is.⁶

In de Nederlandse samenleving zijn monogame relaties de norm.⁷ We worden vaak opgevoed met een idee van één ware liefde met wie je de rest van je leven zal doorbrengen. Maar hoe logisch is dit ideaal als één op de drie huwelijken uitlopen in echtscheidingen en één op de twee vreemdgaan?⁶ Dit leidt dan ook tot de vraag waarom we krampachtig doen tegenover mensen die een relatie met meerdere mensen willen onderhouden.⁶

Wij spreken Isabeau en Margot, die beide ervaring hebben met polyamoreuze relaties, over hun ervaringen met het (beperkte) Nederlandse beleid omtrent polyamorrie. Isabeau stelt de vraag in hoeverre het huwelijk nog relevant is. Men trouwt in het gemeentehuis voor de wet, maar de overheid gaat niet over interpersoonlijke relaties, aldus Isabeau. Ook Margot is kritisch over de rol van de overheid in het huwelijk en het idee van een 'traditioneel gezin' in het geheel. Margot stelt dat liefde en economisch verbond in onze samenleving onterecht aan elkaar worden gekoppeld. Hoewel tegenwoordig koppels vaak trouwen uit liefde, is het historisch gezien vooral belangrijk om een economisch contract te sluiten.

“Hoewel tegenwoordig koppels vaak trouwen uit liefde, is het historisch gezien vooral belangrijk om een economisch contract te sluiten”

Deze financiële overeenkomst staat meestal los van de liefde. Polyamoreuze mensen die al getrouwd zijn, kunnen niet met nog meer partners trouwen en lopen dus tegen meerdere financiële obstakels aan, zoals fiscale partners worden, samen een huis kopen en samen pensioen opbouwen. Met een testament en een samenlevingscontract, wat met maximaal drie personen kan, kunnen de financiële obstakels tot een bepaalde hoogte worden aangepast, echter blijven er financiële nadelen aan kleven.

Een beleidsonderwerp welke indirect van toepassing is op polyamoreuze koppels, is het concept van 'friends contracten'. Dit zijn contracten voor het verhuren van woningen aan meer dan twee mensen. Voorheen woonden veel polyamoreuze relaties onder dit soort contracten, vertelt Isabeau. Echter is het zo dat er steeds meer gemeenten zijn die dat beleid aan het terugdringen zijn, en dus een obstakel vormen voor mensen met meerdere partners. Dit vindt onder andere plaats in (bepaalde wijken van) Amsterdam, Leiden en

Isabeau Jensen

Margot Kersing

Dr. Andrei Poama

Utrecht.

Waarom schiet beleid eigenlijk tekort aan sommige groepen en lijken oplossingen soms ver te zoeken? Beleid wordt gemaakt vanuit onze culturele normativiteit, stelt Isabeau. Feitelijk begin je niet ‘from scratch’, maar met bepaalde normen en waarden vanuit de dominante cultuur. Isabeau kan er dan ook niet de vinger op leggen in hoeverre niet mogen trouwen met meerderen een juridisch of cultureel punt is. Immers, *“beleid is opgesteld vanuit bepaalde culturele overtuigingen, en vragen stellen en kritisch zijn over de cultuur waarin je leeft is niet normaal”*. De vraag is dus hoe polyamoreuze relaties zich binnen de geldende cultuur gaan ontwikkelen.

Meerouderschap: mama, papa & tata

Ook het meerouderschap is in de Nederlandse wet voor verbetering vatbaar. De term ‘meerouderschap’ refereert naar een gezinssituatie waarin een kind meer dan twee ouders heeft. Dr. Andrei Poama, universitair docent Filosofie bij Bestuurskunde aan FGGA, is een voorbeeld hiervan: samen met zijn vriend en de moeder van hun dochter, vormen zij een gezin van drie ouders. In hun constructie is Andrei ‘tata’ (Roemeens voor ‘papa’), zijn partner ‘papa’, de moeder ‘mama’, en leeft hun dochtertje een gedeelte van de tijd bij Andrei en zijn partner, en een gedeelte van de tijd bij haar moeder. Het gaat hier dus ook om intentioneel co-ouderschap*.

Uniek is deze constructie niet, zo leidt een kinderwens steeds vaker tot gezinssituaties waarin kinderen meerdere papa’s en/of mama’s hebben. Toch geldt voor de Nederlandse wet wat anders: juridisch gezien kan een kind maar twee wettelijke ouders hebben⁹ In een situatie zoals die van Andrei heeft het kind dus volgens de wet maar twee ouders, ook al heeft zij in de realiteit meer dan twee opvoeders.

Op dit moment geldt in Nederland dat naast de twee wettelijke ouders van een kind, een ‘extra’ ouder ook ‘deelgezag’ mag krijgen. Dit wordt ‘meeroudergezag’ genoemd en vormt een situatie waarin een deelgezagouder juridisch vastlegt dat deze maar in beperkte mate gezag heeft over het kind. Er bestaat dus wel een wettelijke grondslag voor de ‘extra’ ouder(s), maar het principe van meeroudergezag is sinds haar implementatie toch veel bekritiseerd. Zo zijn er praktische tekortkomingen die een deelgezagouder eerder benadelen in veel situaties. Als deelgezagouder heb je bijvoorbeeld geen beslisrecht, wat betekent dat je uiteindelijk weinig te zeggen hebt over de beslissingen die de twee wettelijke ouders nemen. En

dat beslisrecht kan heel erg belangrijk zijn in situaties waar het bijvoorbeeld gaat om medische beslissingen over het kind. Nog een voorbeeld is wanneer een van de volgerechtigde wettelijke ouders om het leven komt: dan gaat het ouderlijke recht niet zonder meer naar de deelgezagouder toe.⁹ Naast praktische tekortkomingen is er ook principieel bezwaar tegen het beleid: de wet ontkent eigenlijk nog steeds het bestaan van een derde of vierde ouder die op gelijke voet staat met de twee wettelijk erkende ouders. Zoals Andrei zegt: *“this is a battle of recognition for the parents”*. Je zit als meeroudergezin constant in de situatie waarbij je bij beslissingen over je kind moet verklaren en uitleggen wie en wat je bent en dat kan ongemakkelijk en belastend zijn. Andrei: *“you constantly need to justify your existence”*. Dat terwijl volgens hem het verschil tussen een meeroudergezin en een ‘standaard’ gezin helemaal niet zo groot is: *“there is almost in a sense something disappointing about meeting meerouderschap families because, we’re the same. I don’t see any difference between us and our nuclear** family friends. Our kids are just as messy, they cry just as much and sleep just as much”*.

“There is almost in a sense something disappointing about meeting meerouderschap families because, we’re the same”

Omdat het huidige beleid tekort schiet aan de behoeftes en belangen van meeroudergezinnen, pleiten o.a. COC Nederland en *Meer dan Gewenst* ervoor dat het rapport ‘Kind en ouders in de 21ste eeuw’, van Staatscommissie Herijking Ouderschap (SHO), doorgevoerd wordt. De SHO werd in 2014 opgericht om advies te geven over o.a. meerouderschapbeleid. Ondanks politieke beloften is het advies wat zij gaven in hun rapport in 2016, niet doorgevoerd.¹¹ Waarom dat zo is, is niet helemaal duidelijk. Juridisch gezien is er wel bezwaar tegen het rapport van de SHO en het wettelijk principe van meerouderschap. Dat heeft er voornamelijk mee te maken dat meerouderschap juridisch complex in elkaar steekt. Denk bijvoorbeeld aan zaken zoals fiscale bevoegdheden: welke ouder betaalt wat voor het kind, of hoe regel je een echtscheiding wanneer er meer dan twee opvoeders bij betrokken zijn?¹² Naast het juridische aspect van meerouderschap, moeten we ook niet de rol van onze cultuur in het Nederlandse beleid onderschatten.

*Co-ouderschap verwijst naar het samen opvoeden van een kind in aparte huishoudens⁸

**‘Nuclear family’ verwijst naar het ‘traditionele’ gezin waarin er één vader en één moeder is¹⁰

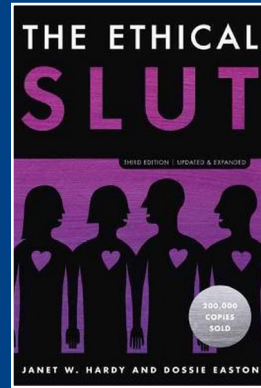
Lees- en luistertips:

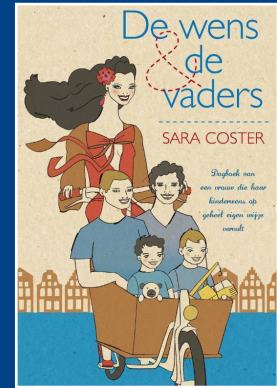
Podcast: De PolyamPodcast

Boek: De maakbare man, door Maxim Februari

Boek: The ethical slut, door Dossie Easton

Boek: De wens & de vaders, door Sara Coster

Het is in Nederland de norm dat een kind wordt opgevoed door twee ouders en daardoor trekken we wellicht sneller familieconstructies in twijfel die niet passen binnen die norm. Daarnaast is het opgroeien in meer dan één huishouden meestal pas van toepassing bij een echtscheiding waardoor co-ouderschap er ongewenst alsnog bij komt kijken. Hierdoor kan ook het idee van intentioneel co-ouderschap binnen het meerouderschapsprincipe een negatieve connotatie hebben, terwijl co-ouderschap op zichzelf niet per definitie slecht is en juist ook heel verrijkend kan zijn voor een kind, aldus Andrei.

Alhoewel er genoeg te zeggen valt over de juridische complexiteit van meerouderschap en culturele principes rondom opvoeding, wordt één belangrijke zaak vaak vergeten: door het beleid niet aan te passen en slechts twee wettelijke ouders te erkennen, wordt er vanuit gegaan dat meeroudergezinnen er dus niet zullen komen, althans niet volgens de wet. Maar dat klopt natuurlijk niet, want, of het nou juridisch erkend wordt of niet, meeroudergezinnen zoals die van Andrei zijn er al. Het gaat in deze kwestie dus niet om het voorkomen van iets, maar om het omgaan met een gezinsconstructie die al lang bestaat en in hoge nood is voor een juridische basis. Als het advies van de SHO wordt opgevolgd, zou bijvoorbeeld voorafgaand aan de zwangerschap wettelijk vastgelegd moeten worden in een 'meerouderschapsovereenkomst' hoe de drie of vier ouders vormgeven aan de opvoeding van het kind (denk aan schoolkeuze, sociale omgeving, etc.), hoe zij met conflictsituaties om zullen gaan en zelfs hoe zij om zullen gaan met een eventuele echtscheiding^{1,3}. In dit hele proces staat het kind centraal en gaat het dus vooral om de wettelijke bescherming van het kind. Andrei is een dergelijk proces ook doorgegaan met de twee andere opvoeders van zijn kind nog voordat zij verwekt was: zij hebben een jaar de tijd genomen om te bepalen of zij klaar waren voor het krijgen van een kind, en daarna nog eens een jaar besteed aan het maken van afspraken m.b.t. de opvoeding van hun kind. Andrei geeft hierbij aan dat het hem hier voornamelijk gaat om respect naar het kind toe. Het kind vormt het middelpunt van een meeroudergezin en de noodzaak voor passend beleid voor meeroudergezinnen zit hem daarin, dat het kind wettelijk beschermd wordt.

Andrei: *"at the core the most important question here is: how do you protect the kids?"*

Het rapport van de SHO ligt weer op tafel bij de huidige kabinetsformatie. Het wordt aankijken of meerouderschap deze kabinetsperiode wel gaat halen. *"There are people who grow up with one parent, there are people who grow up with two parents, and it's about high time for kids to be able to grow up with three or four parents"*, aldus Andrei.

Conclusie

We passen beleid over het algemeen aan op de normen en waarden van de heersende dominante cultuur. Zo is veel beleid geboren uit 'traditionele' Westers-christelijke principes die voor een groot deel de kern van onze samenleving vormen. Toch moeten we ons niet vergissen in hoe vloeiend en veranderlijk onze cultuur is. Toen ruim 20 jaar geleden het huwelijk werd opengesteld voor stellen van gelijk geslacht in Nederland vonden veel mensen dat ook enorm vooruitstrevend en revolutionair, terwijl we het tegenwoordig heel normaal vinden. In hoeverre kunnen we dus tegenwoordig nog wel stellen dat 'man' of 'vrouw' zijn, een monogame relatie hebben, en maar twee ouders hebben, nog 'normaal' is? Het beleid moet de veranderingen in de samenleving bij kunnen benen om mee te kunnen groeien met de belangen en behoeftes van de burgers. Waar die belangen hun plek zullen vinden in het aankomende kabinet, zullen we aan moeten kijken.

En onze rol als bestuurskundigen? We moeten 'uit onze bubbel stappen', wordt ons aangemoedigd in de interviews. We moeten constant dialoog opzoeken en gesprekken aangaan met zo veel mogelijk verschillende mensen en gemeenschappen. Alleen zo kunnen we begrijpen waar onze samenleving staat en kunnen we een zo representatief mogelijk beeld schetsen van de Nederlandse burgers. Zoals Isabeau zegt: *"maak beleid naar mensen, verzin geen redenen waarom ze niet mee zouden hoeven doen in het beleidsproces"*.

Zie bronnenlijst op p. 55